

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita:

-

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue toteaa, että esitettyjen muutosehdotusten avulla ei pystytä varmistamaan lain yhtenäistä soveltamista. Ehdotusten käytännön soveltaminen edellyttää henkilöstöltä syvällistä perehtyneisyyttä ja asiantuntemusta sosiaalihuoltolaista sekä muista laeista ja niiden palveluiden eroista suhteessa vammaispalvelulakiin. Tämänkaltaista osaamista ei ole toistaiseksi saatavilla riittävässä laajuudessa.

Esityksessä kuvataan aikaisempaa esitystä laajemmin elämänvaiheita ja vertaillaan palveluja sosiaalihuoltolakiin, mikä helpottaa osaltaan lain soveltamista. Lasten ja nuorten kehitykseen ja ikääntymisen liittyvien toimintarajoitteiden arviointi on kuitenkin edelleen haastavaa. Määritelmänä sosiaalinen toimintarajoite ei ole riittävän tarkkarajainen, joka aiheuttaa lain tulkinnassa vaikeutta.

Hyvinvointialue katsoo, että sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat laajemmin muotoiltuja, kuin vammaispalvelulaissa esitetyt palvelut. Sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa on täten

huomattavasti enemmän tulkinnanvaraa palvelujen sisällön osalta. Vammaispalvelulain asema erityislakina yleislakeihin nähden ei ole edelleenkaan riittävän selkeä.

Sosiaalihuoltolain palveluja on kohdennettu ja järjestetty hyvinvointialueilla eri tavoin. Tämä voi johtaa lain eriävään tulkintaan ja palvelujen järjestämiseen hyvinvointialueiden välillä.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Lain ensisijaisuutta koskeva periaate on hyvä, mutta vaikeatulkintainen ja vaatii laajaa osaamista eri lakien nojalla järjestettävistä palveluista ja niiden käytännön sisällöstä. Annetusta esityksestä jää epäselväksi, miten käytännössä toimitaan tilanteissa, joissa hyvinvointialueella ei ole asiakkaan tarpeen mukaisia sosiaalihuoltolain nojalla myönnettäviä palveluja käytössä tai tilanteissa, jossa niitä ei järjestetä tarpeen mukaisessa laajuudessa. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumista tukevien palvelujen laajuus on usean hyvinvointialueen myöntämisen perusteissa säädetty suppeammaksi kuin vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun. Lisäksi liikkumisen tuen laajuus on usein sidottu asiakkaan tuloihin.

Vaikka hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, ettei palveluiden saatavuus voi olla ohjaava tekijä arvioitaessa, minkä lain mukaan henkilölle myönnetään palveluita, asiakkaan ei silti tulisi jäädä ilman tarvitsemiaan palveluita. Kysymyksiä herättää myös se, miten palvelujen saatavuus vaikuttaa sosiaalihuoltolain 2 §:n mukaiseen arviontiin asiakkaan edusta lain valintatilanteessa. Tästä syystä sosiaalihuoltolain palveluvalikoima tulisi päivittää mahdollisimman pian. Palvelujen laajentaminen kasvattaa lisäksi kustannuksia. Tämä tulee huomioida taloudellisten vaikutusten arvioinnissa.

Uuden vammaispalvelulakiesityksen perusteella on selvää, että asiakasmäärä kasvaa huomattavasti. Erityisesti kahden järjestäjätahon palveluiden kohdalla on jo nykyisin tulkinnan ja vastuutahon löytämisen vaikeutta, mm. vammaisten lasten aamu-, iltapäivä ja loma-ajan toiminnan osalta.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus on hyvä parannus edelliseen esitykseen verrattuna. Määritelmä on kuitenkin vaikeasti tulkittava ja se voi johtaa tulkintojen hajautumiseen. Vaikka kyseessä on ns. vakiintunut käsite, on yksittäisten asiakkaiden palveluista päätettäessä ollut tähänkin asti vaikeutta linjata, mikä on tavanomaista kehitystä ja mikä tavanomaisesta poikkeavaa toimintarajoitetta. Erityisesti lasten ja nuorten ja ikääntyvien asiakkaiden kohdalla tulkinta on vaikeaa.

Tulevassa vammaispalvelulaissa on pyritty korostamaan toimintarajoitteen merkitystä palvelun myöntämiselle diagnoosi- tai ikäperusteisen myöntämisen sijaan. Tämä aiheuttaa huolta siitä, onko henkilöstöllä riittävää pätevyyttä arvioimaan asiakkaan toimintarajoitteen laatua tai sen laajuutta. Henkilöstön lisäkoulutus vaatii aikaa, jota lain pikainen voimaantulo ei huomioi.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ehdotetun muutoksen merkitys suhteessa asiakasmaksulain säännöksiin jää epäselväksi. Voiko asiakasmaksuja koskeva kirjaus avata mahdollisuuden siihen, että sosiaalihuollon asumispalvelujen piirissä olevat (ikäntyneet) henkilöt voisivat hakea maksujen poistamista tai alentamista sillä perusteella, että kuuluvat vammaispalvelulain soveltamisalan piiriin.

Hallituksen esitysluonnoksesta ei käy ilmi, miten arvioidaan esitetyn pykälän sanamuodon mukaan laajemmin sitä, että "asiaksmaksu estää tai vaikeuttaa oleellisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen". Esitysluonnoksessa mainitut esimerkkitalanteet on ymmärretty koskevan toimeentulon vaarantumisesta, josta jo säädetään asiakasmaksulain 11.2 §:ssä. Vammaispalvelulain pykälän avoin ja epäselvä muotoilu voi johtaa lain epäyhdenvertaiseen tulkintaan. Epäselväksi jää myös, tuleeko ehdotetun pykälän nojalla poistaa tai alentaa myös terveydenhuollon tasamaksuja.

Asiaksmaksujen poistamisessa tuloperusteisuuden tulisi aina olla etusijalla. Sosiaalisten ja huoltoperusteisten maksujen poistamista tulisi aina harkita vasta viimesijaisena, mutta lakiesitys ei ole tässä asiassa riittävän selkeä.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue esittää, että asiakasmaksulain 11 § selvennettäisiin sen sijaan, että otetaan uusi pykälä käyttöön.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue toteaa, että lain voimaantulo sisältäen viime hetken muutoksia soveltamisalaan, haastaa hyvinvointialueen kykyä ennakoida riittävän ajoissa tulevien asiakkaiden

määrää sekä järjestää palvelut joko omana palvelutuotantona tai ostopalveluiden kautta. Tietyistä palveluista ja palveluntuottajista on pulaa, eikä tilanteen nähdä korjaantuvan lähivuosina.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue on huolissaan alueen rahoituksesta, kun asiakasmäärissä on ja tulee olemaan, selkeää kasvua.

Siirola Anni
Vantaa-Keravan hyvinvointialue